

v širše premere tragike. Moreča bednost miljeja je dobila učinkovit izraz v razgovoru otrok o tem, kdo da bo spal po dedkovi smrti na njegovi postelji; ta dialog točneje razgali socialno bednost kot še tako nadrobna socialna analiza. V pripovedi o starem Vitužniku (»Splavar«) vpleta pisatelj sebe v pripoved in daje tako zgodbi poseben kolorit. Zdi pa se, da je konec premalo poglobljen. V tretji noveli nam nudi sumljiv korektiv za razrešitev socialnega zla: reformator je intelektualec Dobnik, ki skuša spreobrniti viničarko Jusovko. Nekaj neprijetnega je, ko bere levite superiori razumniki viničarki, ki je pravzaprav utelešena neprebujena zavest haloškega plebsa, neprijetna še posebej zato, ker ni podprta v kakršnih koli moralnih deprezijah Borisa Dobnika samega.

Suveren oblikovalec značajev in življenja je Ingolič v pripovednem tekstu »Prvi sneg«. Novela motivno ni nova, značilen pa je svež prijem, s katerim obravnava ljubezenski trikot. Like oživlja z močnimi individualnimi potezami; naj v tej zvezi omenim le bahavega Gajška in infantilnega Naca. Pripovedni tok je spretno uravnan v baladno grozljiv konec, ki je logična posledica grobo primitivnega miljeja.

V zbirki sta tudi dve dušeslovni mojstrovini (»Zebica« in »Ugasle oči«), ki kažeta, da zna Ingolič prisluhniti tudi skritemu in zapletenemu valovanju človeške notranjosti. Prva zgodba pripoveduje o vitalni deklici Zebici, ki ji je narava prikrajšala lepoto z zajčjo ustnico. Življenje gre mimo nje in prek nje, čeprav si vroče želi ljubiti in biti ljubljena. Pretresljiv je opis prvega ljubezenskega razočaranja in konec novele, ko bivši ljubezenski partner še duševno pohabi sirota. Tekst je pisan s subtilno roko in s pravim taktom. V drugi noveli je pokazal pisatelj intuitivno oko za duševno dialektiko in psihične obrate. Motiv je psihološke narave: Invalid Brenk se poroči z Zalo, ki ga vzame iz preprostega materialnega računa. Ko pa povsem zgubi vid, ga ta zanemarja in ljubimka z drugimi. Ob rojstvu otroka Brenk zavestno trdi, da je novorojenček njun; ob tolikšni plemeniti gesti se v Zali vzdrami vest in notranje spreoblikuje značaj.

Še enkrat: Anton Ingolič je najboljši oblikovalec življenja tedaj, kadar stoji sredi trdnih realnih tal in ko teče tok življenja prek vzvalovljenih čustvenih plasti pisateljeve osebnosti. Tedaj kaže dragoceno notranje oko za tisti nevidni svet, ki je skrit v človeških prsih, tedaj zableste njegovi pripovedni teksti v plemeniti intimni prizadetosti.

Marjan Brezovar

BRANKO ŽUŽEK, PADAJO ROŽNATI LISTI¹

Idiličnemu naslovu ustreza lirika v prvi pesniški zbirki Branka Žužka: tiha, samotarska in uravnovešena. Kdor bo v njej iskal drznih misli in podob, bo hudo razočaran. Nepotešen bo odložil knjižico tudi tisti, ki bi se rad s pesnikom zamislil nad našim časom in usodo. Našel ne bo namreč niti ene resnično razburljive pesmi, pač pa bo odkril plahega, skoraj sramežljivega lirika, ki se rad pogovarja sam s seboj o zelo starih in vedno novih človeških zadevah. Ta monolog — recimo rajši tako namesto: izpoved — pa je prisrčen in nežen, tako da je kot lirika zanimiv tudi za občinstvo. Če se

¹ Branko Žužek, Padajo rožnati listi. Primorska založba Lipa. Koper, 1956.

človek na ta spokojni svet nameri v pravi uri, bo v njem našel celo svojevrstno uteho.

V prvi razdelek je Žužek uvrstil razpoloženske in refleksivne pesmi. Drobni, toda dokaj spretno zaokroženi motivi pripovedujejo večidel o lirskovi samotni, nostalgiji po mladosti in doživetjih v naravi. Teh pesmi nikakor niso porodile silne strasti; pesniški svet je ozek, sreča in bridkost v njem sta majhni in poet ju sprejema z enako vdanostjo. Zanimive so prve strani, na katerih se trdovratno ponavljajo dvomi o pesniškem poklicu; nemir, ki se sramežljivo skriva v ljubkih motivih, namreč razodeva resen osebni problem. Nemara še bolj presenetli najboljša pesem v zbirki Konji; naenkrat v tej idilični pokrajini završi divji nemir in se poprej tako lepo uravnoteženi verzi prelomijo od koprnenja po sprostitvi:

*Konji, konji v široki ravnini,
z grivami v sinji zenit,
konji, konji v prašini
večno nemirnih kopit...*

Prej je pesnik pogosto zaključeval samogovore z razsodno mislijo, zdaj pa se mu je pesem prelila v krčevit krik, v eno samo slikovito podobo neugnane strasti.

V drugem ciklu so ljubezenske pesmi. Kot mili trubadurjevi spevi pojo o dekletovi lepoti in moledujejo za ljubezen; poprejšnji monolog se je torej razširil v dvogovor med ljubimcem in njegovo lepoticco. Ognjevitosti ni veliko v tej ljubezenski igri, kajti poet je sanjač in zadovoljen s plahim dvorjenjem. (Strast v prvih dveh kiticah pesmi Na dnu se v zadnji naglo poleže!) Zato pa je snubljenje zelo iskreno in ljubezenska govorica skrbno izbrana. Ta razdelek je celo najbolj enotno uglasen: Žužkova erotična lirika je preprosta, toda dovolj naravna, da vzbudi odmev.

Tretji cikel zajema daljšo pesnitev o smrti. Sestavljajo jo soneti, ki jih pojó: Glas, Smrt, Zbor, Vojak, Mati, Talec in Dekle. Kompozicija je torej zelo širokopotezna, celo preveč zapletena za eno samo poglavitno misel, ki jo lirik variira skozi ves cikel:

Ukazano je, da umremo vsi...

Pesnitev je nastala pod vtisom vojnih grozot, s simboliko spominja na misterij, idejno in formalno pa se je uglasila ob Gradnikovih stihih. Elementarno doživetje smrtnega plesa je tudi tokrat izostalo; zategadelj v sonetih ne odmeva težka, zamolkla govorica »de profundis«. Posamezne resnično pretresljive tercine preglasi preveliko število stihov.

Po vsem tem je lahko presoditi, da je Žužek dovolj nadarjen in prisrčen, vendar pretih, preveč plah lirik. Tudi ni težko dognati, da se je pri ekspresionizmu naučil skrbeti za besedno blagoglasje, pri Gradniku pa za strogo obliko. Teže pa je z njegovim pesniškim svetom. Vsekakor ni dovolj izrazit — zakriva ga koprena idiličnega miru. Nekatere pesmi dajo vendarle slutiti, da za njo valove drugačna čustva. In razvoj bo od pesnika prej ali kasneje neizprosno terjal, da se bo otrešel sramežljive zadržanosti (do neke mere je seveda to simpatična lastnost) in premagal plahost — da bo sprostil in razmahnil svojo osebnost. Šele tedaj bo prijeten in obetajoč samogovor lahko dozorel do pomembne lirične izpovedi.

Mitja Mejak